

Алена СМОЛЯР,
выхавальнік ясляў-сада № 568
г.Мінска, суіскальнік кафедры
дашкольнай педагогікі БДПУ
імя Максіма Танка

ЗАПАЛІЦЬ АГЕНЬЧЫК ДАПЫТЛІВАСЦІ

ЗНАЧЭННЕ ПАЗНАВАЛЬНА- ПРАКТЫЧНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ У РАЗВІЦЦІ РАЗУМОВАЙ АКТЫУНАСЦІ ДАШКОЛЬНІКАУ

Сёння агульнапрызнана, што асоба працяўляецца і фарміруецца ў актыўнай дзейнасці. «Дзейнасць—дынамічная сістэма ўзаемадзеяння суб'екта са светам, у працэсе якога адбываецца узнікненне і увасабленне ў аб'екце псіхчнага вобраза і рэалізацыя апасродкаваных ім зносін суб'екта рэчаіснасці» (Краткий психологический словарь.) Под ред. А.В. Петровского. — М.: Просвещение, 1985).

Развіццё асобы адбываецца дзякуючы яе актыўнасці. Гэта працяўляецца ў розных відах дзейнасці: гульнявой, працоўнай, мастацкай, бытавой і інш. Трэба адзначыць, што кожная з іх для дзіцяці-дашкольніка павінна быць значнай, важнай, радаснай. Усё гэта ўключае ў сябе блізкае прыродзе дзіцяці пазнавальна-практычная дзейнасць. Самастойна даследуючы прадметы, эксперыментуючы з імі, дзеці знаходзяць у іх такую якасць, якая ім, дарослым, не бачым, а яны між тым могуць мець істотнае значэнне. Тут актыўна развіваецца наглядна-дзейснае і наглядна-вобразнае мысленне, якое, на думку псіхологаў, мае не меншае значэнне, чым лагічнае мысленне.

Такім чынам, пазнавальна-практычную дзейнасць можна назваць спецыфічна дашкольнай дзейнасцю. Узгадаем, як задае пытанні дашкольнік. Ён не толькі цікавіцца усім тым, з чым сутыкаецца, ён не жадае задаволіцца і фармальным тлумачэннем. Яму трэба дзейнічаць. І каб не патушыць агеньчык пошукавай актыўнасці ў маленькай асобе, трэба ставіцца да гэтых пытанняў сур'ёзна. Справа тут не толькі ў адказе, а і ў працэсе пошуку адказу на пытанне. Прапануючы дзецям неабходны матэрыял для эксперыменталь-

ня, педагог ставіць пэўныя задачы, якія надаюць практычным дзеяннем з прадметамі пазнавальны характар.

У праграме «Пралеска» пазнавальна-практычная дзейнасць дзяцей падаецца як плёная глеба для глыбокага пазнання дзецьмі навакольнага асяроддзя, развіцця іх разумовых здольнасцей і інтарэсаў. Абапіраючыся на асноўныя палажэнні праграмы, намі была праведзена доследна-эксперыментальная работа сярод дзяцей сярэдняга дашкольнага узросту, накіраваная на развіццё іх разумовай актыўнасці ў працэсе пазнавальна-практычнай дзейнасці.

Як вядома, фарміраванне разумовай актыўнасці ў дзіцяці-дашкольніка мае вялікае значэнне для творчага развіцця асобы. Дзеці імкнуцца пазнаць навакольны свет, прадметы і з'явы, а ў працэсе пазнання фарміруецца іх псіхіка, разумовыя здольнасці.

Паказчыкамі разумовай актыўнасці дзяцей 4—5 гадоў з'яўляюцца дапытлівасць, назіральнасць, пазнавальная цікаўнасць, самастойны пошук. Кожны паказчык мае свае крытэрыі. Так, крытэрыямі дапытлівасці выступаюць пытанні, якія задаюць дзеці; назіральнасці—меркаванні і здагадкі, якія выяўляюцца пры ўстанаўленні прычынна-выніковых сувязей; пазнавальнай цікаўнасці—веды, якія мае дзіця, яго жыццёвы вопыт; самастойнага пошуку—ўменне даследаваць прадметы.

Для развіцця пазнавальна-практычнай дзейнасці неабходна стварыць прадметнае асяроддзе, якое дае магчымасць свабоды выбару і стымулюе творчасць, абапіраецца на асобна-арыентаваную мадэль зносін.

У дзіцячым садзе фарміраванню разумовай актыўнасці садзейнічае элементарная пошукавая дзейнасць і эксперымент, які канцэнтруюць увагу дзіцяці на самым істотным у вывучаемым аб'екце.

У ходзе доследна-эксперыментальнай работы была зроблена выснова аб тым, што *разумовая актыўнасць дзяцей дашкольнага узросту дынамічна развіваецца і мае розныя узроўні*. Назіранні за дзецьмі сярэдняга дашкольнага узросту дазволілі вылучыць тры якасны розныя узроўні сфарміраванасці разумовай актыўнасці: *высокі, сярэдні і нізкі*.

Для мэтанакіраванага фарміравання разумовай актыўнасці ў дзяцей неабходна ўлічваць асаблівасці мыслення, назіральнасць, характар перцептыўных дзеянняў, ўменне ажыццяўляць самастойны пошук, дапытлівасць, наяўнасць пазнавальнай цікаўнасці, *ўменне параўноўваць, суадносіць і тлумачыць*.

Правядзенне доследна-эксперыментальнай работы прадугледжвала вырашэнне вы-

хаваучых задач у залежнасці ад узроўню сфарміраванасці разумовай актыўнасці.

Выхаваучыя задачы ў рабоце з дзецьмі высокага узроўню:

- *садзейнічаць развіццю ў дзяцей ініцыятывы і творчасці ў наўсядзённым жыцці;*

- *развіваць назіральнасць і дапытлівасць шляхам навучання дзяцей ўменню параўноўваць, суадносіць і аб'яўляць;*

- *ствараць для дзяцей такое прадметнае асяроддзе, у якім для самастойных гульняў выкарыстоўваюцца новыя і незнаёмыя прадметы; садзейнічаць развіццю арыгінальных спосабаў даследавання гэтых прадметаў і дзеянняў з імі.*

Выхаваучыя задачы ў рабоце з дзецьмі сярэдняга узроўню:

- *узбагачаць жыццёвы вопыт дзіцяці, фарміраваць ўменне карыстацца наяўнымі ведамі ў розных жыццёвых сітуацыях;*

- *садзейнічаць развіццю назіральнасці і дапытлівасці, праз навучанне ўстанаўліваць прычынна-выніковыя сувязі;*

- *вучыць творча падыходзіць да спосабаў даследавання прадметаў і дзеянняў з імі.*

Выхаваучыя задачы ў рабоце з дзецьмі нізкага узроўню:

- *напшыраць веды аб розных прадметах і з'явах навакольнага асяроддзя, развіваць пазнавальную цікаўнасць;*

- *фарміраваць назіральнасць і дапытлівасць дзяцей праз узбагачэнне пасунага і актыўнага слоўніка ў элементарнай пошукавай дзейнасці;*

- *вучыць дзяцей ўменню даследаваць прадметы.*

Актывізацыі і развіццю разумовай актыўнасці дзяцей садзейнічаюць элементарныя даследаванні, накіраваныя на развіццё пазнання і цікаўнасці. Гэтыя даследаванні праводзіліся на занятках «Цуды Чыпа», «Хто гуляе шарыкамі?», «Хто нагрэў прадметы?», «Горка пакрыўдзла» і гд. Гэтыя заняткі былі накіраваны на фарміраванне ў дзяцей уяўленню аб уласцівасцях снегу і лёду, аб змяненнях уласцівасцей адных і тых жа прадметаў у цяні і на сонцы, аб тым, што увесну сонца грэе мацней, сагравае усё навокал.

Дзеці з задавальненнем прымалі удзел у гэтых занятках, а пасля «вучылі» дарослых даследаваць прадметы і з'явы. Серыя такіх эксперыментаў прыкметна паглыбіла працэс пазнання прадметаў і з'яў дзецьмі і садзейнічала выяўленню іх ведаў. Недастатковыя веды выяўляліся ў дзяцей у форме зда-

дак і меркаванню, што сведчыла аб абходнасці развіваць разумовую актыўнасць.

З мэтай фарміравання і развіцця зіральнасці і дапытлівасці, дзецям прапавалася серыя элементарных вопытаў «дагадайся», якія праводзіліся па падгрупам, залежнасці ад узроўню іх разумовай ступені.

Гэтыя пытанні былі накіраваны на вучанне дзяцей:

- з нізкім узроўнем—меркаваць, адзваць на пытанні;
- з сярэднім узроўнем—ставіць пазнавальныя пытанні пошукавага характару і трабаваць на іх адказаць;
- з высокім узроўнем—быць ініцыятыўнымі, творчымі, кемлівымі.

Для навучання дзяцей умению абагульваць, параўноўваць, весці самастойны пошук былі прапанаваны загадкі аб навакольных прадметах, прыродных з'явах, жывёлах і птушках. Загадкі дазволілі дзецям вывучыць асноўныя прыкметы таго ці іншага адмета, з'явы.

Такім чынам, у ходзе эксперыментавання дзеці выступалі як даследчыкі, яны азнавалі скрытыя сувязі і адносіны.

У выніку доследна-эксперыментальнай боты павысілася разумовая актыўнасць гэтай групы дзяцей.

Бацькам і педагогам можна прапавіць наступныя парады:

- Развівайце і ўзбагачайце дзіцячых ведаў атрыманымі ад нававольнага свету (свет людзей, прадметаў, прыроды, эўжынікі, мастацтва), ведамі аб самім сабе.
- Падтрымлівайце і стымулюйце пазнавальна-практычную дзейнасць дзіцяці, яго імастойнасць, актыўныя адносіны да нававольнага свету і спосабаў яго вывучэння.
- Стварайце умовы для элементарных дзеяў з мэтай фарміравання разумовай ступені.
- Стварайце спрыяльнае развіваючае сяроддзе для стымулявання разумовай ступені.
- На пачатковых этапах даследавання заста і дакладна фармулюйце задачу, якая авіцца перад малымі. Толькі потым дзеці пачнуць задаваць пытанні і шукаць на іх адказы.
- Не ухіляйцеся ад дзіцячых пытанняў, удзельнічайце ў іх, давайце глыбокія і акладныя адказы на іх, вучыце дзяцей заваць пытанні.
- Ажыццяўляйце правільнае кіраванне дзейнасцю дзяцей у працэсе вопытаў і эксперыменту: прадумвайце пытанні, звярніце увагу на істотнае, вучыце разважаць, араўноўваць факты.
- Пры арганізацыі пазнавальна-практычнай дзейнасці ўлічвайце ўзроўню фарміравання разумовай актыўнасці.

Валентина СОЛОВЬЕВА

ПОЭТ ВЕЛИКИЙ И ПРОСТОЙ

ПРИМЕРНЫЕ МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЯМ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ И РОДИТЕЛЯМ ДЛЯ ЗНАКОМСТВА ДЕТЕЙ С ЖИЗНЬЮ И ТВОРЧЕСТВОМ А.С. ПУШКИНА

ПЕРВОЕ ЗАНЯТИЕ

Целесообразно провести с детьми творческую беседу, учитывая их возрастные особенности, подготовленность, используя имеющиеся наглядные пособия, а также краткие сведения о поэте и его творчестве (см. журнал «Пралеска», 1999 г. № 1).

Тема: «О жизни великого поэта».

1. Слово воспитателя о поэте на доступном для детей языке.

Александр Сергеевич Пушкин родился в Москве в 1799 году в дворянско-помещичьей семье. От самого рождения до поступления в Царскосельский лицей он рос со старшей сестрой Ольгой и младшим братом Левушкой.

Мать, Надежда Осиповна Ганнибал, приходилась внучкой арапу Петра I, впоследствии русскому генералу Ганнибалу. Отец, Сергей Львович, небогатый помещик, хорошо знал литературу, был знаком со многими русскими писателями и сам немного писал. В семье Пушкиных все увлекались

*Неподкупный голос мой
Был эхо русского народа.*

А.С. Пушкин

литературой, поэзией, даже дети пробовали сочинять стихи.

«Пушкины жили весело и открыто, и всем домом заведовала старуха Ганнибал, очень умная, дельная и рассудительная женщина, — вспоминала позднее одна знакомая Пушкиных. — Старший внук ее, Саша, был неповоротливым, неуклюжим, медлительным кудрявым мальчиком лет девяти или десяти, со смуглым личиком, не скажу чтобы красивым, но с очень живыми глазами, из которых искры так и сыпались. Подрастая, он становился подвижным и шаловливым...»

Мария Александровна Ганнибал очень любила умного не по годам внука. Мальчик также был привязан к бабушке, учился у нее русской грамоте, а когда подросток, то жадно слушал ее рассказы о русской старине, о Петре I, о своем прадеде Ганнибале.

Родители Пушкина вели светский образ жизни и мало занимались воспитанием детей, поручив их попечению дворовых нянек и иностранных воспитателей. Пушкин с детства изучал французский язык, на котором говорил так же свободно, как и на русском. У отца была хорошая библиотека из французских авторов XVIII века. Будущий поэт рано стал интересоваться чтением, как вспоминал его младший брат Лев Сергеевич, «проводил бессонные ночи и тайком в комнате отца пожирал книги одна за другой». Читал античных, русских и французских авторов. Это говорит о солидной подготовке поэта. Страсть к чтению развивали у детей и сами родители. Они часто читали им вслух.

За детьми Пушкиных в основном ходили бабушка Мария Александровна Ганнибал и няня, крепостная крестьянка Арина Родионовна, воспетая поэтом, которая знала много русских народных песен, сказок, поговорок и была замечательной рассказчицей.

2. Вопросы для детей по обобщению знаний о жизни поэта:

Кто такой А.С. Пушкин? В каком году и где родился великий русский поэт? С кем провел свое детство? Кто его родители? Чем увлекались в семье Пушкиных? Как жила его семья и каким был сам Саша? За что любила Александра бабушка Мария Александровна Ганнибал? Почему внук был нежно привязан к бабушке? Чему он у нее учился? Чем больше всего интересовался Саша? Кто еще помогал ему развивать страсть к чтению? Кто в основном «ходил» за детьми Пушкиных? Почему поэт в будущем много своих стихов посвятил крепостной крестьянке, няне Арине Родионовне. Почему А.С. Пушкин стал поэтом?